

10. veebruaril 1946 võtsid SARK-i Võrumaa osakonna töötajad Võrust Rõuge valda viiva tee 4. kilomeetril kinni Võru Keskkooli vanemate klasside õpilased, kes püüdsid telegraafipostidele kleepida nõukogudevastaseid lendlehti:

- 1) Yeski Heino Voldemari p. sünd. 1928. a. 9. kl. õpilane
 - 2) Kaska Valev Jaani p. sünd. 1929. a. 10. kl. õpilane
 - 3) Tammemägi Hans Rudolfi p. sünd. 1929. a. 9. kl. õpilane
- Läbiotsimisel võeti kinnivõetuil ära 259 nõukogudevastase sisuga lendlehte, sh. Nõukogudevastase ajalehe Ugandi eksemplar.
ENSV Siseasjade rahvakomissar kindralmajor A. Resev
ERA F R-LN5 s127. 1106-109

Jaak kurat, jalad põhjas

Ja kroonlühtri asemel küünlajalg.

Tuhandete meeste-naiste, poiste-tüdrukute võitluse ja endaohverdamisega on nüüdsel põlvkonnal jalad põhjas, unustame või on meil kahju, panna nende mälestuseks küünal ja seisatuda hetkeks.

Sakalas ilmus 2. septembril pikem kirjutis 1941. aasta traagilisest sündmusest kus venelaste poolt lasti maha neli Viljandi koolipoissi ainult lendlehtede levitamise pärast. Nendele poistele paigaldatakse ühiskondlikus korras nüüd marmortahvel nende nimedega Viljandi Maagümnaasiumi seinale.

Ajalehes oli üleskutse et võtaksid ühendust nende poiste sugulased, sõbrad, naabrid. Eeldatavalt elab tuttavaid sugulasi Viljandimaal, kes on lugenud ka ajalehte, kuid ei vaevuta poiste kohta midagi ütleva.

Hea et tunneme et jalad on põhjas, oleme ise oma peremehed omal vabal maal.

Unustame aga need kelle elu hinnaga on meil jalad põhjas.

Leinapäev

Head teekaaslased Siberi teekonnalt, lugupeetud siinviibijad!

Me koguneme aastas kahel päeval siia selle mälestuskivi juurde, et süüdata küünlad sinnajäänute mälestuseks ja meenutada ühiselt neid aegu., kui ise seal olime.

Seistes siin selle mälestusmonumendi ees kus on kirjad „Nõukogude võimu poolt represseeritud“, ehk teisisõnu ja õigemini peaks siin olema sõnad, „punase terrori ohvrid“, tundub see meile kui eilne päev, siinviibivatele tänastele tegijatele on see tükike ajalugu ja kolmekümnele ja noorematele vaat et mingi eelajalooline aeg.

Aeg oli, aeg läks, ajad on uued. Kas on?

Meenub ajaloost et juba 1558, Vene-Liivi sõja ajal küüditati inimesi Venemaale ja Põhjasõja ajal 1707 ja veebruaris 1708 viidi Tartust Venemaale kõik Tartu linna kodanikud, linnamüür lasti õhku ja majad pandi põlema. Vabadussõja eel ja ajal jätkus samuti küüditamine Venemaale.

Märtsiküüditamine ei olnud meie rahvale enam šokiks. Viieaastase venelaste valitsemise ajal oli rahvas kogenud juba kõiki venelaste tegemisi rahvuse hävitamiseks. Üldiselt oli teada Krimmi tatarlaste, Volga sakslaste, tšetšeenide täielik kogu rahvuse Siberisse küüditamine. Juuniküüditamine 1941 oli tõeliseks šokiks meie rahvale. Ei osanud ega saanud ükski inimene tollal ette kujutada

keskaegse tooruse rakendamist poliitiliste eesmärkide saavutamiseks. Ka kõige toorem lihunik hoolitses oma tapaloomade eest neid transportides paremini kui venelased juuniküüditamise ajal inimeste eest. Loomadel oli toit, vesi ja õhk, mida aga polnud venelaste poolt loomavagunitesse pandud inimestel. Juuniküüditamise pilt on trellide vahelt väljasirutatud käed, JUUA JUUA!

Kuidas see kõik ikkagi juhtus? „Miks te politseid ei kutsunud“?

Minu isa võttis peale Vabadussõda 1920 rendile Eesti riigi maareformi käigus mõisnikult võõrandatud vesiveski, hiljem sõlmis ostulepingu ja viimase osamakse tasus 1942 saksa markades Eesti panka.. Ema oli metsavahi tütar. Kaasavaraks mõlemil kaks kätt ja tahe rajada oma kodu. Kodu rajati.

Valdav osa inimesi suhtus 1940. võimuvahetusse erapooletult või ükskõikselt. Ka meil kodus.

Oli ju esimene Varese valitsus küllaltki tuntud inimestest koosnev. Varese ja haridusminister Semper tuntud kirjanikud ja ühiskonnategelased, Varese asetäitja Hans Kruus ülikooli õppejõud ja prorektor, põllumajandusminister Jõeäär, välisminister Andresen ja sotsiaalminister Ruus Riigikogu liikmed, sõjaminister Vabadussõjast tuntud ohvitser, Vabadusristi kavaler. Usuti ja loodeti mitte halvemat. Tavakodanikul elu halvemaks ei läinud, lubadused olid head. Ja paljuski luges see et loodeti kaitset sakslaste vastu. Tollal oli veel kindlalt vaenlane nr 1 sakslane. Uhkusega meenutati võitu Landeswehri üle. Jaan Tõnisson oli aastaid kritiseerinud neid kes püüdsid süvendada sõprust sakslastega ja soovitas suunata jõupingutused suhete parandamiseks Moskvaga. See oli üks Tõnissoni tollane kindel veendumus.

Esimene tõrge venelaste suhtes tekkis meil kodus kui 24. augustil 1940 arreteeriti isa vend, kes oli kohaliku kaitsejõu rühma pealik Vabadussõjast kuni 1933. aastani, toetajaliikmeks jäämisel. Arreteerimise pani toime tollal veel nimeliselt Eesti poliitilise politsei ametnik ja andis arreteeritu üle vene julgeoleku organeile. Suri Venemaal 1942

Teine ja lõplik veendumus venelastest ja uuest korrast kui eesti rahva vaenlastest tekkis jaanuaris 1941 kui mingil kohalikul peol arreteeriti mees, kes ütles midagi umbes „kuradi tibladi“. Kui ta kuu aega hiljem koju lasti oli mees, tollal 30 aastane, natuke imelik ja seda kuni surmani endist meest polnud. Sellest mis julgeolekus juhtus ei rääkind ta kuni surmani kellelegi midagi.

On mees ema lause, kui meie maanteeääres seisvast majast 1940. aasta juunis voorisid mitu päeva mööda vene sõjaväelased autodol, „ega nad ikka enam sarnased tapjad ole kui Vabadussõja ajal. Ju ka neid on aeg kasvatanud“.

Emal elas tollal Lõuna-Eestis, mis oli venelaste valduses mai lõpuni, seega pool aastat. Tema isiklikud kogemused venelaste mõrvadest ja vägivallategudest olid teised kui neil kes olid venelaste okupatsiooni all olnud ainult napp kuu poolteist.

14. juunil meil istutati kapsa ja peeditaimi, abiks oli paar naabrinaist. Päeval samast kapsapõllust sõitis mööda veoauto, peal sama küla mees naise ja kahe väikese lapsega, venelastest püssimeeste vahel. Varsti tuli keegi ja ütles et pere viidi Siberi.

Töö katkes. Kas on veel mõtet? Kuid pooltunnise arutelu järele leiti et töö tuleb lõpetada, keegi ikka veel esialgu kodumaale jääb ja süüa on ikka vaja.

Kui Saksa -vene sõda oleks alanud suvel 1940, ei oleks tekkinud Suvesõda, sakslasi poleks lilledega kui vabastajaid vastu võetud ja eesti mees oleks lasknud end rahulikult mobiliseerida vene väkke.

Kuni juuniküüditamiseni oli venelase terror puudutanud vaid väikest osa rahvast. Nüüdne näitas et halastust ei ole kellelgi loota, ka lapsed, raugad, naised saadetakse Siberisse surema. Rahvas hävitatakse.

Kui üldse kedagi süüdistada selles et eestlane võitles sakslastega koos, siis saab süüdistuse esitada ainult venelastele endile kes otseselt oma tegevusega sundisid eestlasi sõdima endi vastu. Rahvas nägi pääsemist ainult võitluses relvaga oma tapjate vastu. Ei olnud aega, ega võimalustki mõelda milleks sõdis sakslane venelasega, mis juhtub siis kui võidab sakslane? Kõigepealt oli vaja päästa enda ja oma perekonna elu, oma töö ja elulaad, tuua ruttu tagasi Siberisse viidud. Edasisest annab aeg arutust, on aega pärast tulekahju kustutamist mõelda mis edasi saab. Praegu oli vaja tuua välja põlevast majast oma ligimesed ja kustutada tuli.

Vaenlaseks nr 1 sai hoobilt venelane ja on seda tänini.

Inimesed olge valvsad!

Georgiat hõivatakse tankidega, Ukrainat rahaga. Ka meie oma Mogri Märdid viivad oma uude maia piibli ja soola-leiva asemel enne sisse naabrimehe rahakapi. Pikisilmi oodatakse küllakutset

Aga elame veel!

Kolm nädalat tagasi oli Pärnus Noorte Kotkaste organisatsiooni 80 aastapäeva pidulik kontsert. Kogu saalitäis rahvast tõusis aplodeerides püsti kui laval esines ühtlases vormirõivastuses 130. liikmeline noorkotkaste ja kodutütarde koor.

Kuni leidub veel põlvepikkune poisike, allaandmist ei ole.

Aga ei Pärnu Postimees, rääkimata televisioonist, ei leidnud ruumi ega aega, seda Eesti noorsoo kasvatuses tähtsat sündmust kajastamast.

1941 mõrvasid venelased neli Viljandi koolipoissi Kirovi vanglas, viies suri laagris 1942. 1949. aastal arreteritud koolipoistest suri laagris kaks ja üks õpetaja. Artikkel sellest seisab üle kahe kuu Sakalas, pole ruumi!?

Viljandimaa Muinsuskaitse Ühendus tahab paigaldada Viljandi Maagümnaasiumi ruumidesse marmortahvli nende hukkunud koolipoiste ja õpetaja nimedega. Kõik peale Vabadussõda püstitatud Vabadussõja monumendid on rahva annetustega püstitatud. Viljandlased! Annetage nende kooliõpilaste ja õpetaja mälestuse jäädvustamiseks. Seda saate teha Viljandi muuseumis.

Teie noorkotkad ja kodutütred, teie kätes on Eesti tulevik. Olge tublid. Olete sündinud vabas Eestis, iga vabades

tahab kaitsmist. Teil ei ole mineviku taaka. Teie juhtlause „ISAMAA AUKS - ALATI VALMIS“.

V.Kaska 14. juunil

Sõprade Selts XX

Lugupeetud külalised. Kallid sõbrad, mõttekaaslased noorkotkaste-kodutütarde mailt.

Oleme täna siia kogunenud et tähistada 20. aasta möödumist sellest päevast kui veel vene okupantide ja nende käsilaste võimul olles tulime kokku ja taastasime Viljandimaal venelaste poolt 1940. aastal keelustatud noorkotkaste ja kodutütarde organisatsioonid. Meid tuli kokku, kes julgesid, kes tahtsid, 29 veterani, okupatsioonieelseid noorkotkaid 13 ja kodutütred 16.

65 aastat tagasi, kui mul kamandati „käed üles“ ja sain esimese hoobi kubemesse, vaadates sõpra kellele löödi parajasti nagaaniga vastu pead, oli esimene mõte: „Peksate mis peksate, piinate mis piinate, maha te enam ei tapa, aga Siberist tullakse tagasi!“

Arvan et umbes sama võis mõelda noorkotkaste Viljandi malevkonna Välgu rühma juht J. Joost 1940. aastal kui ta andis ära malevkonna dokumendid, pitsati ja lipu - **me tuleme tagasi.**

J. Joost on oma rühma päeviku lõpetanud järgmise kirjutisega - *Täna, 10. juulil 1940.a. mil andsin üle Noorte Kotkaste Viljandi malevkonna asjaajamise raamatud ja kaustad, malevkonna varandused ja rahad - täna, mil andsin üle Viljandi malevkonna pitsati ja lipu, valdab mind mingi tühjuse tunne. Ei ole enam noorkotkaste organisatsiooni koos tema rõõmudega ja muredega mis sai läbi elatud. Kümme aastat on saanud elada ja kasvada noored kotkad, siis tuli üks jõuk inimene, eestlasi - töötavate rahvaste juhte, nagu nad endid nimetavad, keda aga ei saa kuidagi nimetada eestlasteks, parem juba äraandjateks, ja arvasid et noored kotkad on juba küllalt vanad ja nad tuleb „maha lasta“ koos emaga - Kaitseleiduga....*

Selline sissekanne on äraantud päevikus.

Julgen kindlalt väita et need mõtted olid selle poisi omad. Neid ei olnud keegi talle suhu pannud. Uus võim oli veel liiga nooruke, ainult 18 päeva vana, asutused ettevõtted töötasid veel vana režiimi järgi, ametnikud olid veel samad, Päts ja Laidoner olid küll koduarestis, kuid näiliselt veel vabad. Vabade inimeste vaba kasvatusena kasvasid iseseisvad iseseisva mõtlemisega inimesed kelle aateks oli vabadus, õiglus. Need kakskümmend vabaduseaastat enne vene okupatsiooni ja kümme aastat noorkotkaid - kodutütred kasvatasid noortest inimesed kes töid vabadusaate läbi okupatsiooniaastate tänaseni.

Kaitseleidu Vanematekogu otsuse, luua noorkotkaste organisatsioon, üheks ajendiks oli noorsoo kasvatamine isamaalikus vaimus, milline siht puudub skautlusel

Sama sihi rajas ka Naiskodukaitse tütarlaste kasvatamiseks vaimselt tublideks ja töökateks naisteks. Nimepanijaks sai tütarlaste organisatsioonile Mari Raamot - kodutütred, tulevased isamaatütred.

Kakskümmend aastat tagasi **Me tulime tagasi**, meid ei suudetud murda, meid saatis ja hoidis meile iseenesest mõistetav isamaa armastus, vabadus, me ei murdunud ja me ei murdu

Me lõime Eesti Vabariigi Noorte Kotkaste ja Kodutütarde Sakalamaa Ühenduse, valisime vanematekogu: Jaak Alesmaa, Valev Kaska, Kalju Laanemets, Helju Leeto, Vello Luide, Helju Niilus, Reet Paju, Jaak Pihlak, Johan Püvi, Leonhard Saluveer, Helga Vanakamar.

Ja võtsime vastu esimesed kodutütred ajaloolises Viljandi koolihoones Maagümnaasiumis.

Piret Puurmann, Piret Rebane, Anneli Pajor, Reet Hirv, Piia Pääso, Maarja Hürdus, Kati Küttis

Valitud vanematekogu hakkas kohe koolides organiseerima noorkotkaste ja kodutütarde salku. Sama aasta 31. oktoobril, noorkotkaste aastapäeval korraldati pidulik aktus Viljandi Kultuurimajas. Kohal 38 noorkotkast - kodutütart Viljandi I ja IV Mõisaküla, Muia keskkoolist ja Sürgavere, Kolga-Jaani, Valuoja koolist. Esindajad Pärnust ja Tallinnast. Noortejuhid Tartust, Tallinnast, Mõisakülalt.

30. märtsil 1991 toimus Loodi vanas koolimajas õppelaager noorkotkastele ja kodutütardele. Kohal 40 noort, ka mujalt Eestist.

27 - 28 juulil 1991 laager Võistre järve ääres. Kohal 11 noorkotkast ja 7 kodutütart. Noortejuhid Tartust, Tallinnast, Võrust ja kohalikud noortejuhid ja Seltsi liikmed. Kokku 53 osavõtjat. Ühiskoostlustamine.

Kõik need ettevõtmised toimusid ühiskondlikel alustel, palgata, Vanematekogu juhtimisel ja organiseerimisel. Koolides tegelesid lastega Ele Saar, Lembi Apse, Kalju Laanemets, Harry Vilumaa. Teadmiste ja oskustega aitasid kaasa Helga Vanakamar, Õilme Varblane, Vello Luide. Vajadusel osales abiga võimete kohaselt iga Seltsi liige.

Eesti Vabariigi Riigikogu valimisega 1992. aasta sügisel ja õigusjärgse valitsuse ametisseastumisega tunnustati Kaitseliitu ja sellega noorkotkaste ja kodutütarde organisatsioone. Senini omaalgatuslikult tegutsesid noorkotkaste ja kodutütarde rühmad allutati Kaitseliidule, samal põhimõttel ja alustel nagu see oli enne okupatsiooni.

Selle otsuse alusel taastas Ühendus sõjaeelse organisatsioonilise struktuuri ja nimetas 20. märtsil 1993.a. üldkoosolekul enda Sakala Noorte Kotkaste ja Kodutütarde Sõprade Seltsiks Juriidiliselt allusid noorkotkad ja kodutütred nüüd Kaitseliidule ja nende tegevust pidi juhendama Kaitseliit.

Sõprade Seltsid olid olemas ka enne okupatsiooni. Noorkotkaste organisatsioon asutati mais 1930 ja teadaolevalt esimene Noore Kotkaste Sõprade Selts asutati Tartus ja tema põhikirja kinnitas siseminister 22. juunil 1931.a., seega aasta pärast noorkotkaste organisatsiooni algust.

Milleks Sõprade Seltsid? Vastavalt toleaegsele Kaitseliidu Vanematekogu otsusele loodi seltsid - abistada nii organisatsiooniliselt kui materiaalselt tegutsesid rühmi - salku. Aidata õppuste seminaride, koonduste läbiviimisel noorkotkaid ja kodutütred. Oma tegevuses juhendada vabariigis kehtivast Noorte Kotkaste ja Kodutütarde põhimäärusest.

Viljandi Kaitseliidu tollane pealik Karl Tuim palus Sõprade Seltsil edasi tegutseda noortega, kuna Kaitseliidul ei olnud veel noorteinstruktoreid kohta ega palgaraha, ega ka inimest. Nii tegutses Sõprade Selts edasi noorte juhtimise ühiskondlikel alustel ilma palgata.

1994. aastal hakkas Seltsi liige, kaitseliitlane, Raivo Hõim tegelema noorkotkastega Kaitseliidu alluvuses ja

Helju Mägi kodutütardega, samuti Seltsi liige. Täielikult noorte juhtimine läks Kaitseliidu alluvusse 1994. aasta lõpul.

Sõprade Selts andis Kaitseliidule üle realselt tegutseva noorkotkaste ja kodutütarde 300 liikmelise pere, mis tegutses Puiatu, Kõpu, Kirivere, Nuia, Mõisaküla, Kalmetu, Viiratsi Kärstna, Viljandi I ja IV koolis.

Noorejuhtidel puudusid tollal teadmised ja oskused juhtimiseks. Selles abistasid nõuga ka edaspidi Seltsi liikmed. Aastal 1998 - 99 toimetati Seltsi liige Vello Luide informatiivset ajalehte „Isamaa Auks“ noortejuhtidele vajalikest oskustest ja teadmistest. Õigusega võib seda pidada tänase Lõuna-Eesti Kaitseliidu ajalehe „Oma Maa“ eelkäijaks. „Isamaa Auks“ väljaandmist finantseeris Kaitseliidu Sakala malev ja finantseerimise lõppedes hakkas ilmuma „Oma Maa“.

Kalju Laanemets kogus kokku ennesõjaaegsed noorte laulud ja andis välja lauliku

Korduvalt oli nõupidamisi maavanem Helir-Valdor Seedri juures noorte tegutsemisega. Kutsutud olid koolide huvijuhid, kuid neist võttis osa ainult mõni üksik. Nad keeldusid noorkotkastega ja kodutütardega tegelemast. Nende silmist võis välja lugeda „ära sega mind“ või otsene vaen, sest paraku tegemist oli endiste pioneerikomsooliitidega.

Miks Sõprade Seltsi lõpetanud tegevust? Noorkotkad ja kodutütred on rahvuslik-isamaaliselt kasvav ja kasvatatud põlvkond, kelle kätte tuleb anda ja võib anda seltskondliku tegevuse ja riigi juhtimise. Me nägime ohtu, sest ka hingeliselt paremate tahtmistega noortejuhtidel puudus kogemus ja okupatsiooniga vääristunud maailma mõistmine.

Rahvuslik liikumine. Noortejuhid eksisid tihti teadmatusel. Võrus esinesid veel 1998. aastal noorkotkad - kodutütred valgetes pioneeripluusides, ainult kaelarätt ei olnud punane, sõlm aga pioneeeri.

Tänaeni korraldame kirjandivõistlusi ja õppekursioone õpilastele isamaalikus vaimus. Kirjandid Eesti iseseisvuse ja rahvusluse tasandil, õppekursioonid Eesti iseseisvusvõitlusega paikadesse.

Miks üldse rahvuslus? Mida väga palju moonutatakse mingiks inimesi ahistavaks olemuseks. Eriti suurrahvaste poolelt mõistetakse väikerahvaste rahvuslust mingi ebardliku väljendina. Ei taheta mõista et rahvusluseta kaob väikerahvas suurte sekka.

Kuid ka suurematel rahvastel on oma rahvuslik liikumine. 19. saj agul peale Napoleoni sõdu tekkis kogu Euroopas rahvuslik enesemääramine, mida senini ei tuntud. Rajati riigid rahvuslike tunnuste järgi. Saksamaa Bismarck, Ungari Deak, kes sundis Austria keisririigi tunnustama Ungari kuningriiki, Itaalia Garibaldi, soomlastel sundis Snellmann Venemaad tunnustama autonoomiat, lätlastel äratas rahvusluse Dirikis ja Kronvalds. Meile eestlastele oli äratajaks Jannsen, hiljem Hurt ja Jakobson

See oli progress. Rahvuslikul tagapõhjal, rahvuskultuuri ja traditsiooni alusel rajatud riigid on näidanud oma elujõudu. Rahvuskultuuri alusel, rahvuse tunnetamisel, on riigid ja rahvad elujõulised, elu edasivijad. Vabanedes vene okupatsiooni venestumisest, enda tituleerimisel maailmakodanikuks, unustatakse „saage eurooplasteks kuid jääge eestlasteks“. Sõnad mis viisid meid Vabadussõja võiduni, lasid tekkida rahval ja oma rahvuskultuuril

Senini on meie vanade veteranide poolt püütud alal hoida rahvuslust kui ühe inimgrupi, siin iidsel ajal Läänemere kaldal, identiteeti. Edasi on see juba tänaste tegijate tahtmine ja soov kuidas edasi. Kas aastate pärast on siin mingi eestimaalaste kogukond, nad võivad küll isegi rääkida eesti keelt aga Puškini, et mitte öelda Putini vaimus.

Küüditamise aastapäeva mälestusaktusel leinakivi juures ma tuletasin meelde kuidas noorkotkaste juubeliaastapäeva kontserdil Pärnus tõsis kogu saalitäis rahvast aplodeerides püsti kui laval esines üle sajaliikmeline ühtlaes vormis noorkotkaste ja kodutütarde ühendkoor.

Talupoja kombel: „Süda sai tahedaks“.

Kuni põlvepikkune poisike ja need teised LEMBITU sõnad.

V.Kaska juubelikõne.

Poliitvangid Mustlas

Lugupeetud külalised, kallid saatusekaaslased

Täna oleme, meie endised poliitvangid, koos 20ndat korda. Seekord iidse Sakalamaa Tarvatu kihelkonna mail Mustlas.

21 aastat tagasi kui Tahkurannas pandi alus endiste poliitvangide organisatsioonile on meie read rohkem kui poole võrra hõrenenud. See paneb meid kõiki tõsiasja ette et midagi tuleb muuta, midagi tuleb teistmoodi teha, seniks kui veel jätkub tahtjaid ja teovõimelisi inimesi. See mõte, see teadmine võtke siit täna kaasa ja mõelge ja arutage mida ja kuidas edasi tegutseda või olemas olla.

Aastat poolteist tagasi ma palusin meie juhatuse liikmetel koguda oma ühingute liikmete elulugusid. Sellele on vastanud ainult Ida-Viru ühingu esinaine Laine Lulla, kogudes pooltelt oma liikmetelt elulugusid. Teistelt on vaikus.

Miks neid vaja on? Üldsõnaliselt meie rahva mälu jaoks. Te kõik olete kogenud oma igapäevases elus et ei tule enam meelde läbielatud ja nähtut ja tihti kui midagi meenub siis oma kaaslase kes Sinuga sama läbi on elanud, tema meenus on teistsugune Sinu omast.

Me tihti ütlemes kuulates või lugedes oma rahvajuhtide või muidu ettevõtlike inimeste lausumisi „**Ah mis ta luiskab**“ Aga tema „Luiskamine“ on paberil või sõnas talletatud, Sinu ütlemine **mis ta luiskab** jääbki õllekannu või kohvitassi ühekordseks jutuks. Talletades oma elamisi, nägemusi saavad sealt tulevased ajaloolased lugeda välja ka Sinu tavakodaniku arvamuse ja kui neid on rohkem, siis võibolla saab ka ajalugu õigem. Kui Sinu meenutused ei jää õllekannu või kohvitassi tasemele siis on ka millest ajalugu kirjutada.

On sõnakõlksuks saanud ütlemine: „**KAS ME SELLIST EESTI RIIKI TAHTSIME**“ mõtlemata pikemalt selle lause tähenduse üle.

Millist me siis tahtsime? Viibides tollal okastraadi taga me kõik unistasime et kohe kohe me lähme siit ja kodumaal ootab meid ees kel oma kodutalu, maja alevis või linnas, korter nii nagu ta maha jäi meist meie kinnivõtmisel ja jätkame rahulikku elulaadi nagu see oli enne venelaste tulekut 1939.

Saime küll enamuses tagasi. 59 000 kinnivõetust hukkus vangilaagris või hukati 14 000, seega iga neljas kinnivõetu hukkus.

Aga kodus ootas meid mitte see millest unistasime. Sisuliselt olime laagriga võrreldes nüüd vabakäigu vangid

Aeg liikus ja elu muutus. Vana hea „**eestiaeg**“ ei tulnud enam tagasi. Kindlasti te mäletate oma vanemate heietusi kui me alles lapsed olime **hea tsaariaeg**.

Aeg ja elu tempo on muutnud väärtushinnanguid. Me kirume ja otsime süüdlast kes ei anna meile tagasi idüllilist ennesõjaaegset elu.

Aeg ja elukorraldus on teised mis 70 aastat tagasi ja see ei ole kellegi otsene süü. Seda on teinud arenev elu ja sellega tekkinud uued arusaamad elust.

Peale Vabadussõda kui nimetust maarahvast sai rahvus, see rahvus lõi oma riigi, oldi valmis ka selle riigi eest seisma.

Kas ka täna?

Kohe peale Vabadussõda algas selle võitluse talletamine tulevaste põlvete mälu jaoks ja endale igapäevaseks moraalseks toeks. Üheks väljundiks oli vabaduse eest langenuile monumentide püstitamine ja praktiliselt esimese kümne aastaga püstitati üle kolmesaja monumendi ja mälestusmärgi mis tänaseni taastatuna meenutavad meile ajalugu, meie iseolemise püüdlust.

Need monumendid püstitati rahva annetuste abil. Riiklikku toetust neile tollal ei olnud. Seda et annetada raha, tulla oma tööga appi, peeti loomulikuks

Paneme nüüd käe südamele ja tunnistame omale. Palju olen mina andnud selleks et ei kustuks mälestus meie ajaloost, et ei kustuks rahva mälust kangelased kes andsid selleks oma elu nii Vabadussõjas kui II Maailmasõja ajal venelaste vastu võideldes, kaitstes oma maad.

Palju oleme toetanud seda et meie vangilaagri vaevad saaks jäädvustatud, meie metsavendlus ja põrandaalune võitlus leiaks õige koha meie ajaloos.

Kas me oleme väärtustanud ja tähistanud nende tuhandete metsades ja vangilaagris hukkunute nimed ja mälestuse?

Rõuges avati ema monument. Samas kõrval Nursis rajatakse Eesti Metsavenna memoriaali, millest on tänaseks püsti mälestussammas Lükkäl langenud metsavendadele ja kohaliku raamatukogu hoones avati metsavenna tuba millest edaspidi kujuneb metsavendluse muuseum. On rajamisel matkatee punkrilahingu asupaika. Lükkä memoriaali eestvedaja on Poliitvangide Liit. Palve teile kõigile. Olge oma vanemate ja vanavanemate väärilised ja nii kuidas nemad püstitasid mälestussambaid, tehke ka teie samuti. Registreerimislaua juures on võimalik anda oma osa. Toetust vajavad mõlemad.

1941. aastal mõrvasid venelased Kirovi vanglas 4 Viljandi koolipoissi kes olid levitanud Internatsionaali rahvavarianti. See oli nende ainuke süü. Kutsun üles kõiki kel on seos Viljandi Maagümnaasiumiga, või kes soovib toetada marmortahvli paigaldamist Maagümnaasiumi seinale, Vabadussõjas langenute marmortahvli kõrvale, annetada infolaua juures.

Pea püsti! Jõudu ja jaksu, kuniks veel oleme olemas ja tuletame meelde oma olemisega - Teile järeltulev põlv - **Kui me ise ei ole valmis ennast kaitsma siis ei tee seda ka teised meie eest. Vaenlane on samas ja sama.**

Kõike head, häid kohtumisi saatusekaaslastega.

Elame veel

V.Kaska 17. juulil Mustlas